

СПЕЦИФИКА НА ВОЕННОТО УПРАВЛЕНИЕ И ПЛАНИРАНЕ

Николай И. Николов

Президентство на Република България

Калин Сп. Калинов

Военна академия “Г. С. Раковски”

Анотация: *процесът на управление във военните организации се отличава с високо развита система за планиране. Тази специфика на военните системи следва да се разглежда в тясна връзка с обособените управленски нива във въоръжените сили. Възприемайки тази теза, настоящата публикация си поставя за цел да предложи вариант на тълкуване на спецификата на военните организации по отношение на икономическите, поставяйки изследването на базата на различията в произхода на двата типа организации.*

1. Специфика на военното планиране

За разкриване на спецификата на военното планиране се налага по-задълбочен подход от фрагментарните изводи, които може да се направят от семплото „налагане” на два модела за вземане на решение.

Подходяща основа за по-задълбочено разглеждане се представя в две последователни публикации по атрактивната и все още актуална тема за тероризма¹. За настоящото изследване от по-съществен интерес е публикацията „*Асиметричен характер на терористичните организации*”.

Рамката на сравнение на две организации се представя като многоаспектна и се аргументира по следния начин: „*отчитайки, че сравняваните обекти са системи от типа организация, удачно е признаците за тяхното съпоставяне да се формулират в следните направления: цели на организациите; стратегии на функциониране на организациите; организационни структури; свойства на организациите.*”.

Без да се навлиза в подробности, следва да се отбележи, че в публикацията се въвеждат две групи организации, различията, между които, се доминират от варианта на възникването им: по естествен начин или по изкуствен начин. Що се касае за тероризма и военните системи², формулировката на различието в

¹ Въпреки, че двете публикации разглеждат темата за терористичните организации като проблематика на възникването им, развитието им и техния асиметричен характер по отношение на организациите от сектора за сигурност, следва да се отбележи, че те поставят изследването на много интересна база – различието между организациите с естествен и изкуствен произход. За повече информация виж: Калинов К. Някои аспекти на възникването и развитието на терористичните организации. Списание “Военен журнал” бр. 5/2008г. “Военно издателство” ЕООД, София, 2008 и Калинов К. Асиметричен характер на терористичните организации. Списание “Военен журнал” бр. 6/2008г. “Военно издателство” ЕООД, София, 2008. Интерес представлява фактът, че проведените изследвания и направените практически препоръки от двете публикации са практически „материализирани” в резултатите от проект за изграждане на система за защита от терористични атаки на пристанища и военноморски бази, чиито общи рамки са подходящо обобщени в публикацията: Б. Медникаров, С. Стойков и Калинов К. Система за защита на пристанища и военноморски бази. Военен журнал 1/2009. “Военно издателство” ЕООД, София, 2009.

² В случая понятието „военни системи” се ползва като обобщение на всички организации в сектора за сигурност, прилагайки, разбира се, степен на абстрахиране от частните характеристики.

произхода и преките следствия от него са: „с висока степен на достоверност може да се твърди, че **терористичните организации са възникнали по естествен път. Този естествен произход прави функционирането на тези организации „доминирано от мотивите” за възникване. Този тип организации притежават възможността да избират целите си контекста на ситуацията, което ги прави силно адаптивни и трудно прогнозируеми.**

Военните организации, от своя страна, са с изкуствен произход. Този тип организации се създава за нуждите на изпълнение на конкретна функция или група свързани функции в интерес на надсистемата. По тази причина тези организации са доминирани от целта на създаването им, което ги прави слабо адаптивни към промени в целите и относително прогнозируеми като поведение³ 4.

Не е трудно да се прекара директна аналогия между естествения произход на терористичните организации и този на икономическите. Подобна аналогия позволява да се твърди, че като естествени системи икономическите организации притежават естествен произход, което неминуемо води до следните техни специфики:

- доминирано от мотивите функциониране;
- възможност за избор целите на функциониране в контекста на ситуацията;
- висока адаптивност (по-скоро, стремеж за постигане на подобна адаптивност) и слаба прогнозируемост.

С отчитане целите на изследването, удачно е вниманието да спре на тези следствия от посочените специфики, които имат пряка връзка с процеса на планиране: структурата и функциите на системата за управление и системата за планиране.

Що се касае до **системата за управление на организациите с естествен произход**, очевидно се налагат няколко **изисквания**, свързани най-вече с:

- висока оперативност;
- висока динамика на процесите;
- висока управляемост, разчитаща преимуществено на бързината на адаптационните реакции.

Това при всички случаи налага **практичното изискване** за, от една страна, **висока компетентност на висшите управленски нива по производствените процедури**, а от друга – „къси” **управленски вериги**.

По отношение на **системата за планиране на организациите с естествен произход**, тук **изискванията** директно се свързват с **посочените изисквания за управленската структура**, като допълнително се обогатяват от съображения за **адаптивност на плана в условия на висока неопределеност** на средата. Практическите измерения на подобни съображения са:

- мисията, определяна като „**предназначение на организацията**”⁵ или „**съвкупност от възможни цели на организацията във възможни условия на средата**”⁶, се формулира, по-скоро, като мотив, отколкото – като цел;
- стратегическите планове са със сравнително краткосрочна перспектива: две-три, рядко до пет, години;
- ориентация на плановете по-скоро към достигнатото от организацията статукво, отколкото – към конкретен обект

³ Следва да се отбележи, че военните организации притежават и много преимущества пред терористичните, произтичащи от първостепенната роля на целта. Например, те са много стабилни и лесноуправляеми.

⁴ Бележката под черта е заимствана от цитираната публикация, а почерненият текст е от авторите на настоящото изследване.

⁵ Hill, Ch., Jones, G. Strategic Management. Houghton Mifflin Company: New York, 2008. Стр. 11-17.

⁶ Определянето на мисията като “съвкупност от възможни цели на организацията във възможни условия на средата” е заимствано от: В. Mednikarov, К. Kalinov. An Alternative of the System Approach to Functional Aspects Analysis of the Maritime Crisis Management System. Information & Security, An International Journal, Models and Simulations in Support of Transformation, Volume 22, 2007.

- управлението при изпълнение на стратегията разчита преимуществено на управление чрез поставяне на задачи, отколкото на управление чрез тактически планове. Това означава, че управлението на тактическо ниво (по формулирането и изпълнението на задачите за достигане на зададени цели) е предимно свързано с дейността по придържане към траекторията и частична промяна на желаното крайно състояние.

Що се касае до **организациите с изкуствен произход**, то **техните особености са доминирана от първичността на целта функционалния им аспект спрямо структурата** или казано по-конкретно – от първичност на целта на функциониране. Практическият заряд на подобно твърдение се съдържа в следните специфики на изкуствените организационни системи:

- доминирано от целта функциониране;
- силно ограничена възможност за самоцелеполагане в съчетание със „строго фиксирано” желано крайно състояние;
- ограничена адаптивност, реализирана най-вече чрез промяна на стратегиите и компенсираща промените в средата и противодействието на противостоящата система.

Практическото отражение на изкуствения произход върху **системата за управление** най-общо се описва от следните няколко **изисквания**:

- висока оперативност, разчитаща на комплекс от адекватни реакции на развита система за делегиране на отговорности по многостепенна структура за управление;
- контролирана динамика на процесите;
- висока управляемост, разчитаща преимуществено на прогнозиране на процесите в средата и познаваемост на адаптационните реакции;
- строг контрол от страна на „надсистемата”.

Системата за планиране на изкуствените организации също ползва **посочените изисквания за управленската структура**, но за разлика от организациите с естествен произход, допълнително разчита на съображения, не толкова свързани с **адаптивност на плана в условия на висока неопределеност** на средата, колкото на съображения, произтичащи от **необходимостта за контролирано адаптиране на плана за достигане на фиксирано крайно състояние в условията на антагонизъм на средата**. Практическите измерения на подобни съображения са:

- ясно обособени оперативни периоди при достигане на желаното крайно състояние. Казано по друг начин – цялостното функциониране се декомпозира на целево ориентирани дейности, които от своя страна се развиват в точна последователност от операции⁷;
- стеснен обхват на мисията до конкретна операция или система от свързани операции, определяна като отговор на въпросите „кой, какво, къде, кога и защо да изпълни за достигане на желаното крайно състояние”⁸;
- стратегическите планове са със сравнително дългосрочна перспектива: пет, десет, дори до петнадесет, години;
- изразена обектова ориентация на плановете;
- ползване на модели за планиране с изразен антагонизъм на целите спрямо противостояща система (организация)⁹;

⁷ В случая под операция следва да се разбира не класическото определение на военното дело, а по-скоро - въведеното от Теория на бойната ефективност: „*съвкупност от мероприятия и действия, обединени от единен замисъл и насочени към постигане на единна цел*” Медникаров, Б. Бойна ефективност на ударните сили на ВМС. Част 1. Основи на теорията на бойната ефективност и методи за оценка на бойните възможности на носителите на ПКР. София: Военно издателство, 2000. Стр.12.

⁸ Guidelines for Operational Planning. (GOP Final Revision 1 JUNE 2005)– NATO: SHAPE, 2005.

⁹ Типичен пример за подобен модел е възприетият в НАТО и Република България „петстепенен модел на оперативно планиране”, ползващ т.нар. Концепция за центъра на тежестта. В модела ясно се залага на идеята за предприемане на действия за въздействие върху на уязвимостите на противостоящата организация в съчетание със защитата на своите подобни характеристики от въздействия. За повече информация виж Калинов К., Приложение

- управлението при изпълнение на стратегията разчита, по-скоро, на управление чрез тактически планове, отколкото на управление чрез поставяне на задачи. На практика управлението чрез поставяне на задачи се прилага в следните два случая: (1) в условия на неочаквано висока динамика и ползва за дисциплиниращо условие изискванията, въведени от вече разработени тактически планове; (2) поддържащ вариант на управление в процеса на контрол по изпълнението на тактически план Това означава, че управлението на тактическо ниво (по формулирането и изпълнението на задачите за достигане на зададени цели) е предимно свързано с дейността по придържане към крайното състояние и преимуществено адаптиране на траекторията.

Подходящо е допълнително акцентирание на някои особености с цел разкриване на практичните им измерения.

На първо място, заслужава внимание необходимостта от строг контрол от страна на „надсистемата” и, по-скоро – въпросът как той се реализира. Понятието „контрол от страна на надсистемата” е познато с популярното наименование „гражданския контрол върху въоръжените сили”, чието провеждане се възлага на политическия кабинет към министерството на отбраната¹⁰.

Структурите, имащи пряко отношение към процеса на стратегическо планиране на въоръжените сили са две.

Първата от тях е Съвет по отбрана, *„който е колективен съветствен орган на министъра на отбраната и включва началника на отбраната, членове на политическия кабинет, заместник-началника на отбраната, командващия на Съвместното оперативно командване, началниците на щабове по подготовката на Сухопътните войски, Военновъздушните сили и Военноморските сили, началника на Щаба по осигуряването и поддръжката, както и други членове, определени от министъра на отбраната”* и има за задача да *„подпомага министъра на отбраната по въпроси, свързани с”* „плана за организационното изграждане и развитие на въоръжените сили, структурата и числеността им”¹¹.

Другата структура е Дирекция „Стратегическо планиране” към Щаба на отбраната, имаща за задачи да *„подпомага министъра при ръководството и координира процесите на трансформация на способностите на въоръжените сили”* и *„изготвя анализи, оценки и предложения по планиране на отбраната и въоръжените сили”*¹².

Независимо, че конкретни структури в рамките на министерството на отбраната са ангажирани с дейностите по стратегическо управление то с Закона за администрацията на политическия кабинет се възлагат изключителни права да *„предлага на органа на изпълнителната власт стратегически приоритети, цели и решения, свързани с неговата компетентност, и следи за тяхното изпълнение”*¹³. Подобен подход се аргументира от необходимостта от да се наложат практически ограничени в способността на изкуствените организации да се „самоцелепологат”. Негативното следствие произтича от въвеждането, в редица случаи – силово¹⁴, на висш управленски ешелон, който е съставен от „неспециалисти” по смисъла, че кадрите не са вътрешен продукт на системата, а са представители на надсистемата – системата за държавно управление. Това поставя сериозно под въпрос професионализма на тези кадри в аспекта познание на процесите и структурата на управляваната организация. Възниква проблем със способността на този стратегически управленски екип да генерира професионално ориентирани стратегии. Като се отчете и строгото отношение на йерархичност на военната система и самовъзпроизводството ѝ по смисъла, че тя „заразява” с развитата си система за субординация и начините

на системния подход в процеса на оперативно планиране на ВМС. Дисертация за придобиване на научна и образователна степен “доктор” ВА ”Г.С.Раковски”, С., 2006.

¹⁰ Закон за отбраната и въоръжените сили на Република България. В сила от 12.05.2009 г. Обн. ДВ. бр.35 от 12 Май 2009г., изм. ДВ. бр.74 от 15 Септември 2009г., изм. ДВ. бр.82 от 16 Октомври 2009г. Чл.32.

¹¹ Закон за отбраната и въоръжените сили на Република България. Чл.33 ал. 3 т.5.

¹² Сайт на Министерството на отбраната на Република България. Достъпен на адрес: <http://www.md.government.bg/bg/>, последно посетен на 08.12.10г.

¹³ Закон за администрацията. Обн. ДВ. бр.130 от 5 Ноември 1998г. Чл. 27 ал.3.

¹⁴ По смисъла – от надсистемата.

за демонстрирането ѝ, което твърде охотно се приема от назначените за ръководители на стратегическо ниво, проблемът е осезаем: откъсване на стратегическото ниво от оперативното в съчетание с висока степен на некомпетентност по спецификата на въоръжените сили на стратегическо равнище. При некоректна експлоатация на възможността за стратегическо управление негативният потенциал от подобна неизбежна управленска практика може да ескалира до приемането на ситуационни и политически доминирани стратегии, както и резистентност на управляваната организация. Налага се **необходимостта от „разнасяне” на стратегическото управление на по-ниските нива и най-вече – на оперативното**. Точно тази необходимост налага разработването на сложна процедура по генериране, предлагане, утвърждаване и контрол на стратегическите планове на изкуствената организация. Въоръжените сили са типичен пример за реализирането на подобна система, чиято проблематика във висока степен надхвърля целите на изследването и е подходящо ограничаване само до споменаването ѝ.

Описаното обособяване на оперативно управленско ниво позволява логическият модел на планиране да се представи по начина на *фиг. 1*.

фиг. 1. Логически модел на планиране с обособени четири управленски нива – поглед „отгоре-надолу”.

Следва да се отбележи, че поставени в подобна ситуация оперативните органи освен, че аргументират необходимостта си, добиват и комплект смесени правомощия по целепологане и разработване на поддържащи планове и контрол за изпълнението им¹⁵. Това налага ползването на близки по логиката си модели за различни типове планиране. Наличието на обща логика в различните модели за планиране е като цяло положително решение, но открива опасността да се ползват едни и същи модели. От друга страна, ползването на единна логика на моделите за планиране позволява често механичен

¹⁵ Подходящо е да се посочи, че развитите оперативни управленски нива са типични за военните организации и не толкова за икономическите. Нещо повече, освен че икономическите организации ползват тристепенна йерархична система със стратегическо, тактическо и операционно ниво, в класическия мениджмънт за обозначаване дейността на най-ниското ниво се ползва понятието „оперативен мениджмънт”, което, освен, че е директен превод от английски език, но и не е подходящо за поставяне на икономическите организации и тези от сектора за сигурност в светлината на възприетата във въоръжените сили йерархична система. По тази причина за нуждите на настоящата разработка понятието „оперативен мениджмънт” по възприетата в икономическите организации терминология е заменено с „операционен мениджмънт”. На практика се заимства „четиристепенната” йерархична система от публикацията Калинов К. и С. Димитранов. Възможности за повишаване на ефективността на системата за подготовка на морски специалисти. БУЛМЕТ 2010. Варна

пренос на тази логика без отчитане на различните типове планиране. Наличието на развита многостепенна структура за управление и възможността за механичен пренос на логиката на планиране предполагат, че доминираща последователност на планиране във военната система се очаква да бъде последователността „операционен план – тактически план – главни цели - желано крайно състояние” или нейната модификация с оглед на развитата структура: „операционен план – тактически план – оперативен план – стратегически план”.

Заслужава внимание въпросът как изкуствените организации се стремят да компенсират невъзможността си да се самоцелепологат.

Поне две от техниките в това отношение са подчертано осезаеми.

Първата от тях е вече дискутираният процес на развитие на оперативно командно ниво с последващо „разнасяне” на процеса на формулиране на стратегия в посока на оперативното ниво. Тази възможност аргументира необходимостта от самоподобие на управленските функции, но за разлика от класическия вариант на развитие на самоподобие „отдолу - нагоре”¹⁶, този път фракталността на функциите и структурите се развива „отгоре – надолу”.

Следващата техника е свързана с редица варианти на „изкуствено самоцелепологане”¹⁷. Класически вариант е процесът на формулирането на мисията в процеса на оперативно военно планиране¹⁸. Получава се странният парадокс, че военно планиране формулира мисия за всяка задача на стратегическо, оперативно и дори – тактическо ниво¹⁹. Това налага идеята, че **военното планиране на всяко целево формирование за конкретна задача, независимо от мащаба на военните действия, гледа като на новосъздадена целева структура с ясно ограничени цели, структурни и времеви параметри, като с процеса на формулиране на мисия се стреми да компенсира липсата на естествен произход и да нарасне зададената цел за изпълнение (и за създаване) с всички положителни следствия от възприемането ѝ като общ мотив.**

Преди да се предложат конкретни решения, удачно е да се представи общата логика на модела за военно планиране.

Аргумент за това е фактът, че сферата на сигурността и най-вече – на военното дело, по указаните по-горе причини притежават една от най-развитите системи за планиране.

2. Логически модел на военното планиране

Описан накратко логическият модел на военното планиране притежава следните три важни характеристики:

1. Явява се типичен вариант на организационно планиране: планира „отгоре - надолу”.
2. Ползва модели със заложен антагонизъм на целите на противостоящите системи (напр. Концепцията за центъра на тежестта).
3. Явява се типична реализация на системен анализ.

Доколкото изследването на първите две специфични черти надхвърля целите на настоящата разработка, удачно вниманието на последната особеност.

Системният анализ като общопризнат метод подход има **две класически реализации.**

¹⁶ Калинов К. Управленски структури, функции и фрактали. Някои аналогии и някои абстракции. Конференция на Съюза на учените – Варна „Сближаване на културите на съвременната цивилизация”. Секция „Социални, стопански и правни науки”. 29.10.2010г. ВСУ „Черноризец храбър”. Варна. 2010.

¹⁷ Калинов К., Приложение на системния подход в процеса на оперативно планиране във военноморските сили. Дисертация за получаване на ОНС “доктор”. ВА, С., 2006.. Стр.81.

¹⁸ Формулирането на мисията е описано в множество документи в областта на военното планиране, като подходящ вариант може да се посочи представеният в Guidelines for Operational Planning. (GOP Final Draft Jan 2001) – NATO: SACLANT, SHAPE, 2001. Стр. 4-6.

¹⁹ Процесът на оперативно планиране се счита за приложим на всяко ниво на военно действие.

Първата реализация най-общо се описва от последователността „**декомпозиция – анализ - синтез**” и се прилага след разкриване на системен проблем с оглед неговото отстраняване. Този вариант е типичен за изследователско-приложна дейност и е подходящо ограничаване до неговото споменаване.

Втората реализация на системния анализ е типична за случаите на генериране на системно решение при проектиране и създаване на изкуствена организационна система се описва от **следната последователност**²⁰:

1. Формулиране на мисия на системата като съвкупност от възможни цели във възможни условия на средата.

2. Конкретизиране на целите във фиксирана времева перспектива.

3. Разработване на целева стратегия като система от едновременно и последователно изпълнявани задачи за достигане на целите.

4. Разработване на целева технология, обвързваща целевата стратегия със структурни компоненти, притежаващи способности за изпълнение на задачите.

5. Разработване на системна структура, поддържаща целевата стратегия.

6. Анализ на системните свойства, произтичащи от структурата.

Следва да се отбележи, че стъпката „Анализ на системните свойства, произтичащи от структурата” е твърде рядко срещана в практиката и може да се твърди, че във висока степен е „пожелателна”.

Доколкото класическият процес е итеративен, то следва да се отчита, че итерациите се изпълняват с връщане на една стъпка назад в последователността на процедурата, преосмисляне на дейността по изпълнението на тази стъпка и при необходимост връщане на предходна.

Най-общо последователността на системния анализ е представена на *фиг. 2*.

Тази особеност на итерациите в системния анализ прави процеса изключително приложим за планиране на организации с многостепенна система от управленски нива и ясно дефинирани отговорности и права по нивата. На тази основа моделът е възприет в системата на военно планиране и се прилага в три варианта:

1. Планиране на действия на военностратегическо, оперативно и тактическо ниво.

2. Планиране на цялостна военна кампания.

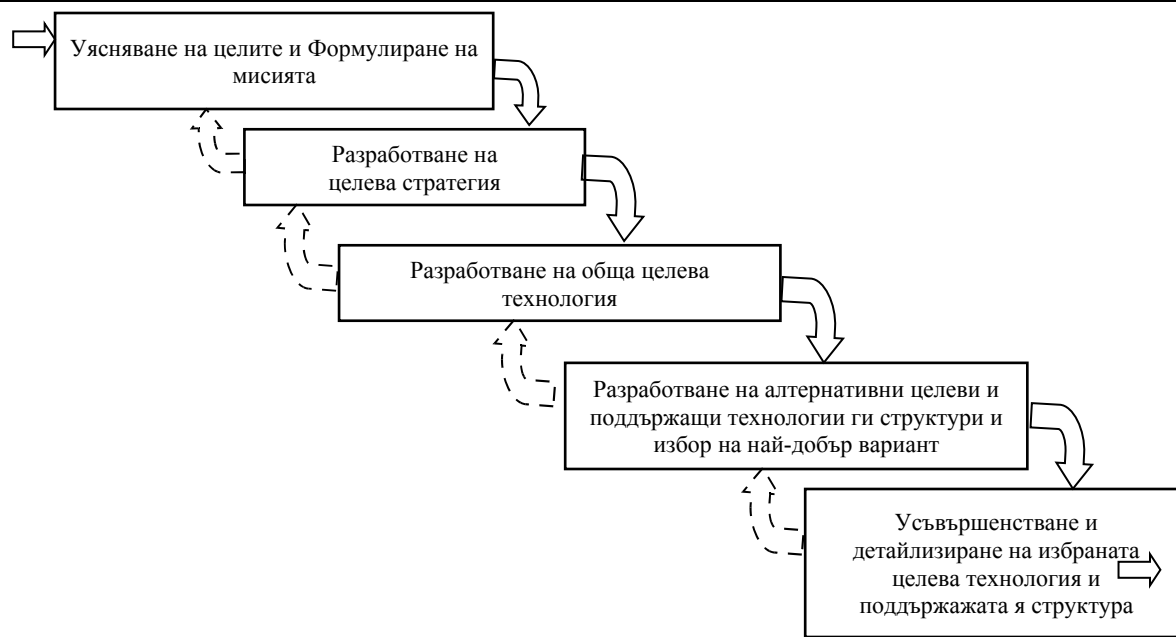
3. Планиране на създаването на организационна структура със съответните отговорности и способности.

Всеки от един вариантите заслужава кратки разяснения.

Моделът на **планиране на действия на военностратегическо, оперативно и тактическо ниво** е подробно изследвано и подходящо представено в дисертационна разработка на тема „*Приложение на системния подход в процеса на оперативно планиране на ВМС*”. Моделът предвижда дейността по планирането да се извършва на пет обособени етапа: „(1) *Начало*; (2) *Ориентиране*; (3) *Разработване на концепция на операцията*; (4) *Разработване на оперативен план*; (5) *Преглед и коригиране на плана*”²¹

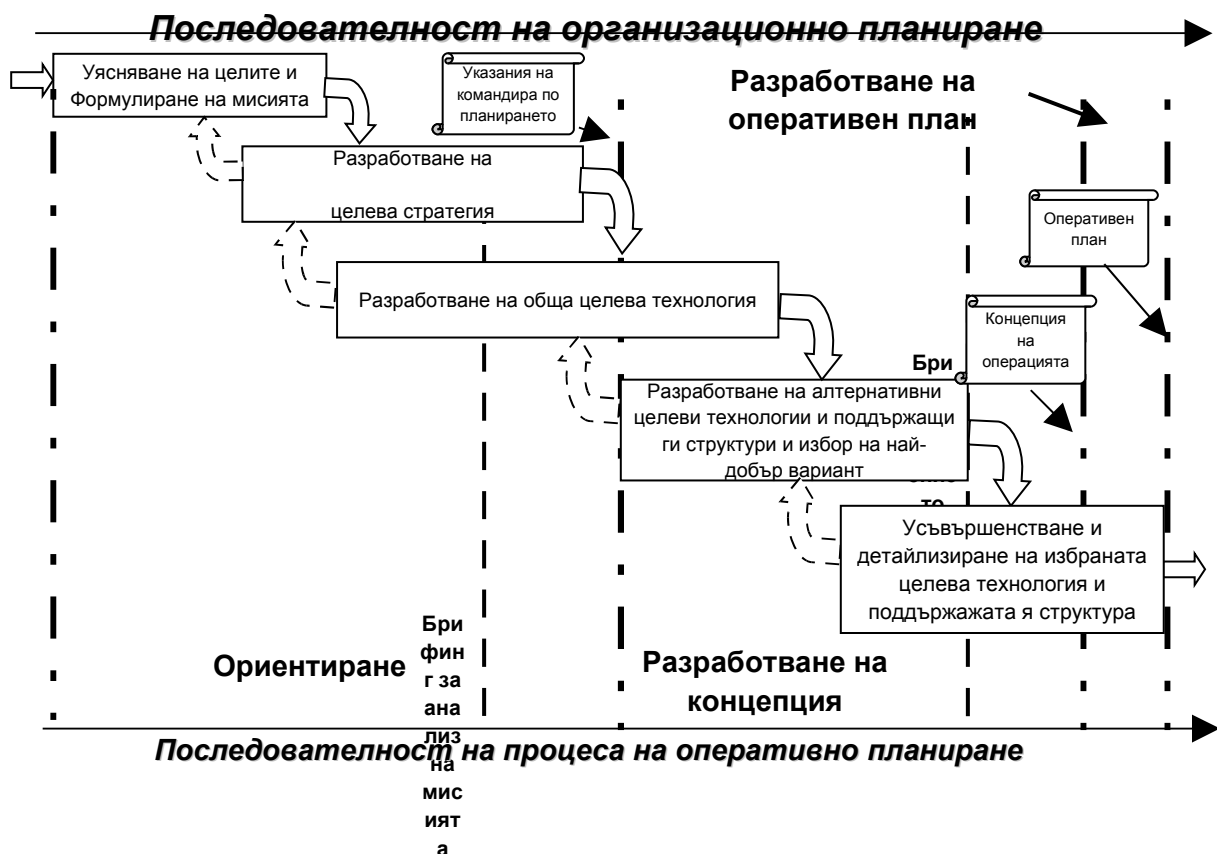
²⁰ Калинов К., Приложение на системния подход в процеса на оперативно планиране във военноморските сили. Дисертация за получаване на ОНС “доктор”. ВА, С., 2006. Стр. 82.

²¹ Guidelines for Operational Planning. (GOP Final Revision 1 JUNE 2005)– NATO: SHAPE, 2005.

фиг. 2. Общата последователност на класическия вариант на системен анализ.

Следва да се отбележи, че творческата дейност по вземане на решение и неговото осигуряване е съсредоточено в рамките на следните три етапа: „(2) Ориентиране; (3) Разработване на концепция на операцията; (4) Разработване на оперативен план”. При това е налице ясно съответствие между дейността на тези етапи и съдържанието на етапите на системния анализ. Това съответствие е представено на фиг. 3.

фиг. 3 Общо съответствие между процедурите на процеса на оперативно планиране и последователността на организационно планиране.

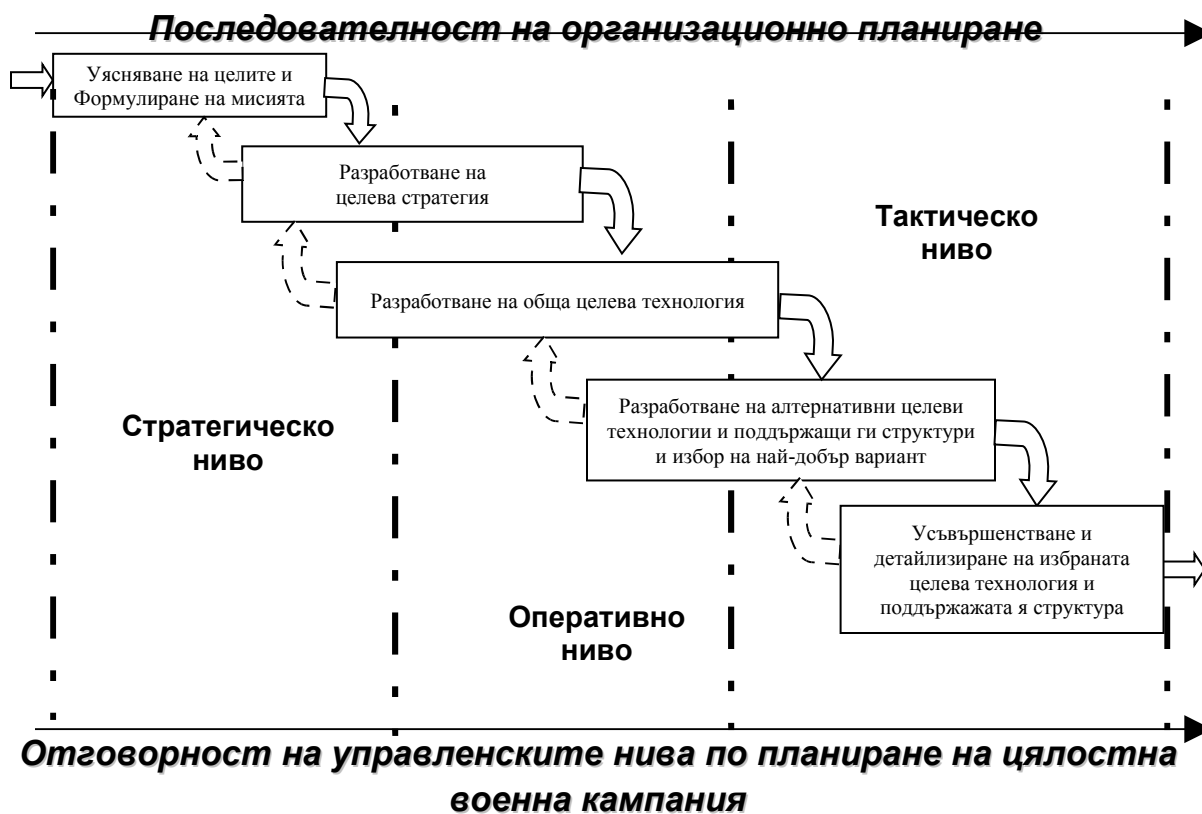
Планирането на цялостна военна кампания следва най-общо да се разглежда като създаване на детайлен план за следните управленски решения: (1) избор на желано крайно състояние от провежданата кампания и цели за достигането му; (2) създаването на целева организация (система, популярно позната като състав, построение и организация на силите) за достигането на целите на военна кампания; (3) планиране на дейността на целева организация за постигане на набелязаните цели.

Следва да се посочи, че **планирането на цялостна военна кампания не следва да се бърка с планирането на военностратегическо ниво** от разглежданото в планиране на действия на военностратегическо, оперативно и тактическо ниво.

Планирането на военностратегическо ниво в рамките на военна кампания също следва логиката на системния анализ, но резултатите се ограничават в детайлизацията си, като оставят свобода на действие и относителна автономност на низшестоящото управленско ниво с цел то да приложи същия логически модел.

От своя страна, планирането на цялостна военна кампания включва стратегическия план по смисъла на предходния абзац, оперативните планове, тактическите планове, както и цялостната система за делегиране на управленски правомощия и съгласуваност, както на дейността по планиране, така и по изпълнение. По този смисъл планирането на цялостна военна кампания решава и **въпросите по ограничаване на детайлизацията на плановете на висшите управленски нива и степента на автономност на низшестоящите.**

Възприемайки подобна логика и изхождайки от съдържанието на дейността на дефинираните стратегически, оперативни и тактически управленски нива, следва да се потърси съответствие между, от една страна, последователността на организационно планиране, а от друга – отговорността на управленските нива. Това е направено на *фиг. 4.*

фиг. 4. Общо съответствие между последователността на организационно планиране, а от друга – отговорността на управленските нива.

Заслужава да се отбележи, че **разгледаният вариант на стратегическо планиране е с подчертана организационна насоченост, но за конкретна дейност (кампания, операция) в рамките на предназначението на въоръжените сили.** Следва да се разгледа и варианта на планиране на организационното изграждане и развитие на въоръжените сили.

На практика **планирането на създаването на организационна структура със съответните отговорности и способности** е класически вариант на планиране на организационното изграждане и развитие на въоръжените сили.

Парадоксално, но се оказва, че **работещите варианти на планиране на организационното изграждане и развитие на въоръжените сили неизменно се придържат към модела на системен анализ при генериране на системно решение при проектиране и създаване на изкуствена организационна система.** Нещо повече – те прилагат частната логика, позната ни от процеса на **оперативно планиране.**

Тази констатация се налага на основата на интересния факт, че са налице теоретични разработки, генериращи идеи за модели на организационно планиране.

Най-всеобхватни в тази насока са:

1. Финален доклад за изпълнението на проект по програмата „Наука за мир“ (SfP 981149) на тема „*Операционно изследване в поддръжка на планиране на операциите и силите в новата среда за сигурност*“ (*Operations research support to force and operations planning in the new security environment*)²².

²² Operations research support to force and operations planning in the new security environment - NATO SfP 981149. Final report. София, АРТГРАФ, 2008.

2. Дисертационен труд за получаване на научна степен “Доктор на военните науки” по научната специалност 05.12.02. “Военнополитически проблеми на сигурността” на тема „Управление на трансформацията на системата за сигурност”²³.

3. Дисертационен труд за получаване на научна степен “Доктор на военните науки” по научната специалност 05.12.02. “Военнополитически проблеми на сигурността” на тема „Изграждане и използване на системата за защита на морския суверенитет на Република България в променящата се среда за сигурност”²⁴.

Доколкото представянето на съдържанието на трите посочени източника надхвърля целите на настоящото изследване, то подходящо е посочването само на следните обобщения:

1. Трите изследвания имат **пряко отношение към проблемите на изграждането и развитието на въоръжените сили**, в частност – Въоръжените сили на Република България.

2. Изследвани са множество варианти на съществуващи модели за планиране и са **синтезирани конкретни варианти за** за нуждите на изграждането и развитието на Въоръжените сили на Република България.

3. Моделите за изграждане и развитие на Въоръжените сили на Република България са **подкрепени с варианти на структурна реализация и поддържаща система за управление**, включваща функцията „планиране”.

4. И трите модела до настоящия момент **не са реализирани в практиката на Въоръжените сили**, като индикации за подобен процес са налице **единствено по отношение на резултатите от изследването „Изграждане и използване на системата за защита на морския суверенитет на Република България в променящата се среда за сигурност”**.

Резултатите от посочената дисертация и свързаните разработки са материализирани в резултатите от изпълнение на стадий “Проучване” на изследователски проект „Защита на пристанищата и военноморските бази на Р. България”²⁵.

В обобщен вид може да се посочи, че посоченият проект има следните особености:

- ползва пряко препоръките от теоретични изследвания в сферата на морската безопасност и сигурност;

- прилага оригинален вариант на организационно проектиране, като архитектурния подход е изпълнен на базата на системния анализ;

- извършва сложния преход „дефиниране на проблем – генериране на идеен замисъл за решаване – формулиране на теоретични съображения за решаването – операционен анализ с отчитане на теоретичните съображения – изграждане на оперативна архитектура на системно решение – изграждане на проект структура на система за поддържане на функционирането – изграждане на проект за техническа база на структурата – генериране на общи правила за промяна и обогатяване на нормативна база за реализация и поддръжка на системното решение”;

- интегрира познатите от практиката на Въоръжените сили модели на планиране в процеса на планиране на изграждането и развитието на целева организация.

Заклучение

²³ Стойков М. Управление на трансформацията на системата за сигурност. Дисертационен труд за получаване на научна степен “Доктор на военните науки” по научната специалност 05.12.02. “Военнополитически проблеми на сигурността”. София. ВА „Г. С. Раковски”, 2010.

²⁴ Медникаров Б., Изграждане и използване на системата за защита на морския суверенитет на Република България в променящата се среда за сигурност. Дисертация за придобиване на НС “доктор на военните науки” ВА ”Г.С.Раковски”, С., 2007.

²⁵ Резултатите от изпълнение на проекта са публикувани в обобщен вид в статията Б. Медникаров, С. Стойков и Калинов К. Система за защита на пристанища и военноморски бази. Военен журнал 1/2009. “Военно издателство” ЕООД, София, 2009.

В заключени следва да се посочи, че проблематиката на военно планиране се явява класически случай на обект за интердисциплинарно изследване. Отдавна са отминали времената, когато чисто военните специалисти са способни да провеждат подобни изследвания. Необходимостта от широк спектър на познания силно аргументират тезата за сформирание на екипи, школи и всякакъв вариант на обединение на изследователи с обща мотивация.

Ако „обърнем резултатите на извършеното изследване към самото него”, настоящата разработка повдига и допълнителната теза, че общата целева установка вече не е достатъчна за постигане на стойностни резултати. Необходимо е нещо повече – свеждането на общата цел на нивото на организационната култура, на мотивационно ниво. Тази практика е позната на въоръжените сили от множество техники, някои, от които посочените в настоящата разработка. Само пълноценното им познаване може да доведе до стойностното им прилагане и произтичащата „мощ”, която организациите добиват във всеки случай, когато успеят да сведат целите си до мотивация на компонентите.

Използвана литература

1. Величков В. Целева устойчивост на военните формирования. ВА „Г. С. Раковски”. София, 2003.
2. Закон за администрацията. Обн. ДВ. бр.130 от 5 Ноември 1998г.
3. Закон за отбраната и въоръжените сили на Република България. В сила от 12.05.2009 г. Обн. ДВ. бр.35 от 12 Май 2009г., изм. ДВ. бр.74 от 15 Септември 2009г., изм. ДВ. бр.82 от 16 Октомври 2009г.
4. Медникаров Б., Изграждане и използване на системата за защита на морския суверенитет на Република България в променящата се среда за сигурност. Дисертация за придобиване на НС “доктор на военните науки” ВА ”Г.С.Раковски”, С., 2007
5. Медникаров, Б. Бойна ефективност на ударните сили на ВМС. Част 1. Основи на теорията на бойната ефективност и методи за оценка на бойните възможности на носителите на ПКР. София: Военно издателство, 2000.
6. Стойков М. Управление на трансформацията на системата за сигурност. Дисертационен труд за получаване на научна степен “Доктор на военните науки” по научната специалност 05.12.02. “Военнополитически проблеми на сигурността”. София. ВА „Г.С.Раковски”, 2010.
7. Guidelines for Operational Planning. (GOP Final Draft Jan 2001) – NATO: SACLANT, SHAPE, 2001.
8. Guidelines for Operational Planning. (GOP Final Revision 1 JUNE 2005)– NATO: SHAPE, 2005.
9. Hill, Ch., Jones, G. Strategic Management. Houghton Mifflin Company: New York, 2008.
10. Operations research support to force and operations planning in the new security environment - NATO SfP 981149. Final report. София, АРТГРАФ, 2008.

За контакти:

контраадмирал Николай Иванов Николов - Съветник на върховния главнокомандващ на Въоръжените сили по военната сигурност, e-mail: n_i_nikolov@president.bg
Президентство на Република България гр. София, тел. (02) 9239333

капитан I ранг Калин Спасов Калинов, доц. д-р, e-mail: va_yms@yahoo.com
Военна академия “Г. С. Раковски”, катедра „ВМС” гр. Варна, тел. 052/ 632 015